

מבחן העושר: מתנה או מלכודת?

האם אנחנו שולטים בכסף, או שהוא שולט בנו?

התורה מציבה בפנינו אתגר:

להשתמש בעושר בתבונה, לפני שהוא ישתמש בנו

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת תרומה

לזכות הרב יוסף וזוגתו מרת יעל ומשפחתם שיחיו מיכאל שוילי

לתרומה ולהקדשת שיעור לחץ כאן

או סרוק את הברקוד

לפרטים נוספים צור קשר באימייל INFO@JEWISHINSIGHTS.ORG
להורדת מערכי שיעור נוספים בקרו באתר WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטון, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
כיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2024 by
Shluchim Office International

תוכן השיעור

א. מי צריך כסף?.....6

לאחר מתן תורה, פונה משה לבני ישראל ומבקש מהם לתרום חומרים לבניית המשכן (מקור 1). מהיכן הגיעו לידיהם כל אותם חומרים? לפני היציאה ממצרים, אמר ה' למשה להורות לבני ישראל לשאול מהמצרים זהב, כסף ובגדים יקרים. מדוע? כדי שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום וענו אותם, קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם (מקור 2).

שואל הרבי: מדוע מלכתחילה הבטיח ה' בברית בין הבתרים שבני ישראל יצאו ממצרים עם עושר רב? הרי במדבר סופקו להם כל צורכיהם כמו מזון ובגדים, ולשם מה הצורך בכסף וזהב?

תשובה: לאחר שבני ישראל התגברו על האתגר הגדול של גלות מצרים, ושמרו שם על זהותם היהודית, האתגר הבא שלהם היה, לצאת למדבר, ודווקא במקום שומם שכזה, לבנות משכן לה' בצורה היפה והמפוארת ביותר, עם כסף וזהב וארזים. לכן וידא הקב"ה שייצאו עם רכוש רב (יחד עם הארזים שיעקב אבינו נטע במצרים עבור בניית המשכן (מקור 3)).

ב. סדר עדיפויות נכון.....9

כאשר אדם בונה בית כנסת או מבנה תורני, נוצרת הזדמנות להצהיר בפומבי שהקדושה והרוחניות הם עיקר חייו. כשם שאדם משקיע בפאר וביופי של ביתו הפרטי שהוא דירת אדם, הרבה יותר מאשר ברפת שהיא דירה לבהמות, כך יש להשקיע הרבה יותר בפאר וביופי כאשר מדובר בבית לכבוד ה'. הפאר שמנוצל דווקא עבור עניינים רוחניים הוא מסר חינוכי עבור ילדינו עד כמה הרוחניות היא ערך מרכזי וחשוב בחיינו.

העיקרון הזה מתבטא גם בנתינת הזהב והכסף למשכן והמקדש – בכך ביטאו בפומבי את חשיבות המקדש והקדושה יותר מביתם שלהם.

דוגמה לרעיון: דוד המלך מביע בפני נתן את הנביא את כאבו מהעובדה שהוא גר בארמון מפואר בעוד ארון הברית נמצא במשכן המקורה ביריעה זמנית. ואכן הוא מתחיל בתוכניות להקמת בית מקדש מפואר (מקור 4).

ג. עושר שמור לבעליו לרעתו.....12

הקב"ה רוצה, שבני אדם ינצלו את העושר באופן חיובי ומושכל, ולא להפך. כפי שקרה לעשיר גדול, שהכסף הרב שיבש את חייו והוביל אותו לחרדה ולפרנויה.

דבר דומה קרה לקורח, שלא עמד בניסיון ועשירותו הרבה הובילה אותו למקום שלילי, כשחלק בפומבי על משה רבנו. עליו נאמר: "עושר שמור לבעליו – לרעתו" כלומר, דווקא עושרו הרב גורם לנפילתו (מקור 5).

מדוע התורה מספרת לנו על קרח, למרות שבדרך כלל היא נמנעת מלספר בגנותם של אנשים ואפילו של בעלי חיים? כדי ללמדנו שניסיון העושר גדול משאנו נוטים לחשוב. אפילו יהודי ירא שמים עלול לשכנע את עצמו שרוב כספו נועד לצרכיו האישיים, ורק מעט ממנו עליו להקדיש לצדקה. הטעות הבסיסית נובעת מהתחושה שהכסף שייך ל'בעליו', בעוד שהאמת היא שה' הוא הבעלים האמיתי של הרכוש, והאדם אינו אלא שליח ה' לנצל אותו לטובת מטרות נעלות ורוחניות.

פתיחה

בשיעור היום נלמד על יחס התורה לכסף ועושר, נבין מדוע היה כל-כך חשוב לקב"ה להבטיח לאברהם אבינו שצאצאיו העתידיים לצאת ממצרים יהיו עשירים, ואיזו מטרה נעלית ניתן להשיג באמצעות עשירות. מכאן תעלה לנו תובנה חשובה על היחס לכסף בחיים שלנו, ומהו סדר העדיפויות היהודי הנכון לגביו.

השיעור לפרשת תרומה

משיחת י"א ניסן ה'תשל"ו, בלתי מוגה.
תורת מנחם-התוועדויות, כרך פ"ג עמוד 500 ואילך

א. מי צריך את הכסף?

מבצע התרמה

מיד לאחר מתן תורה בהר סיני, מורה הקב"ה למשה רבינו להתחיל בפרויקט בניית המשכן – הבית בו הוא יִשְׁכָּה את שכנינו בעם ישראל. כמו בבניית בית כנסת – הצעד הראשון הוא גיוס כספים. הקב"ה מפרט את החפצים שאותם בני ישראל מתבקשים לתרום.

מקור 1 ספר שמות, פרק כ"ה, פסוקים א-ח'

וַיֹּדֶבֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וִיקָחוּ לִי תְרוּמָה, מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּקוּ לָבוֹ, תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי.

לתלמיד
עמ' 3

וְזֹאת תְּרוּמַתָּה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם: זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת. וְתִכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים. וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֵצִי שִׁטִּים. שֶׁמֶן לְמָאֹר, בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלְקִטְרֹת הַסַּמִּים. אֲבִנֵי שֹהֵם וְאֲבִנֵי מִלֻּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן. וְעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם."

מהיכן היה לבני ישראל במדבר את כל הכסף, הזהב, ושאר החומרים? לשם כך עלינו לחזור מעט אחורה. במהלך עשרת המכות, משה מעביר לעם ישראל מסר מהקב"ה, "עליכם לשאול משכניכם המצרים, כסף, זהב ושמלות".

מקור 2 ספר שמות, פרק י"א, פסוקים א'-ב'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה: "... דַּבֵּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאָלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעֻתָהּ, כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב."

לתלמיד
עמ' 3

רש"י

דַּבֵּר נָא. אֵין נָא אֵלָא לְשׁוֹן בְּקֻשָּׁה, בְּבִקְשָׁה מִמֶּה הַזֵּהִירָם עַל כֶּן, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אוֹתוֹ צִדִּיק אֲבָרָהֶם: "וְעֲבָדוּם וְעֲנּוּ אוֹתָם" - קִיָּם בָּהֶם, "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל" - לֹא קִיָּם בָּהֶם.

רש"י מתייחס לברית בית הבתרים, שבה ה' הודיע לאברהם שזרעו יהיו עבדים בארץ זרה, אבל לאחר מכן יצאו ברכוש גדול.

ספר בראשית, פרק ט"ו, פסוקים י"ג-י"ד

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם: "יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאַרְצָא לֹא לָהֶם, וְעֲבָדוּם וְעֲנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דֵּן אֲנִכִּי, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל."

מדוע היה כה חשוב שיצאו ברכוש גדול?

לכאורה אינו מובן¹: כיון שידעו שהם הולכים למדבר, ובו יהיו במשך ארבעים שנה - לשם מה היו צריכים את הכסף והזהב?!

לתלמיד
עמ' 3

הקב"ה ידע שבהיותם במדבר, הוא יתן להם מן לאכול, ומים לשתות מבארה של מרים, וענני הכבוד שיגהצו את בגדיהם, ואף על פי כן אמר, שלא יוציא אותם ממצרים עד שיקחו עמהם "רכוש גדול"². ולמרות שבני ישראל טענו שהם מוותרים על הרכוש גדול, ובלבד שיצאו כבר ממצרים, הקב"ה הורה להם לשאול כלי כסף וכלי זהב מהמצרים, כדי "שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום וענו אותם, קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם"³.

ומכיון שכל הטענה היא ש"שלא יאמר לא קיים בהם", נשאלת השאלה⁴: מדוע באמת הבטיח הקב"ה "רכוש גדול", ולא הסתפק בכך ש"אחרי כן יצאו"?!

לתלמיד
עמ' 4

זהות יהודית בכל מצב

והתירוץ לזה: לאחר שבני ישראל הראו שמבלי הבט על כך שהיו בארץ מצרים במשך ארבעה דורות ללא הפסק, נשארו לעמוד ביהדותם, ולא נכנעו למרותם של כל מיני העבודה זרה שהיו במצרים, "ערוות הארץ"⁵, ובלשון המדרש⁶: שלא שינו את שמם ולבושם וכו' (כל ארבעת הענינים שנימנו שם) - רצה הקב"ה שיצאו משם "ברכוש גדול", ויִצְאוּ שמנצלים את ה"זהב וכסף ונחושת" כדי לבנות משכן באמצע המדבר!

לתלמיד
עמ' 4

את המשכן לא בנו בארץ ישראל; בארץ ישראל התבצע השלב השני - שלאחר המשכן בנו שם בית המקדש, אבל התחלת בנין דירה לו יתברך על ידי המשכן, היתה במדבר - שזהו מקום שיש בו רק "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"⁷, ולשם הביא הקב"ה עם שהוציא אותם מעבדות, ונתן עמהם ארזים שהביא יעקב עמו לארץ מצרים, ביודעו שאחר כך יצטרכו לבנות משכן במדבר⁸, וציווה עליהם לקחת עמהם "כלי כסף וכלי זהב", "זהב וכסף ונחושת", וכל הפרטים שנימנו בכתוב⁹, וכל זה - כדי להראות שבאמצע המדבר שבו ישנם "נחש שרף ועקרב" בונים בני ישראל דירה להקב"ה שבו יהיה "ושכנתי בתוכם"¹⁰.

מקור 3 רש"י על שמות, פרק כ"ה פסוק ה'

וַעֲצִי שְׂטִים. וּמֵאֵין הָיוּ לָהֶם בְּמִדְבָּר? פֶּרֶשׁ רַבִּי תַנְחֻמָּא: יַעֲקֹב אָבִינוּ צָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁצִּתִּידֵין יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת מִשְׁכָּן בְּמִדְבָּר, וְהִבִּיא אֲרָזִים לְמִצְרַיִם וְנִטְעָם, וְצִוָּה לְבָנָיו לְטָלֵם עִמָּהֶם כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם.

לתלמיד
עמ' 4

לאחר שבני ישראל הוכיחו שגם במהלך מאתיים ועשר שנות גלות הם לא איבדו את הזהות היהודית, האתגר החדש שלהם היה, שגם במדבר - המלא בנחשים ועקרבים - הם בונים משכן לה' דווקא עם כסף וזהב.

6. ראה מדרש לקח טוב ואראו, ו. במדבר פ"ב, כב. וראה גם תו"מ חע"ט ריש ע' 326. וש"נ.
7. עקב ח, טו.
8. כמובא בפירושו רש"י, תרומה כה, ה. כו, טו.
9. שם כה, ג ואילך.
10. שם, ח.

1. ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 79.
2. לך לך טו, יד.
3. ברכות ט, סע"א ואילך. הובא בפרש"י בא שם.
4. ראה גם לקו"ש שם ע' 10 ואילך.
5. מקץ מב, ט, שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד. וראה גם מכתב ר"ח ניסן שנה זו (אג"ק חל"א ע' קסט) בהערה. וש"נ.

<< הרבי

איזה בית צריך להיות יפה יותר?

והענין בזה: כיון שהוצרכו לבנות משכן לו יתברך, שזהו מקום שעליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם" - הנה אם המשכן יהיה כמו העולם, הרי זה מורה שהאדם אינו יודע ומכיר שיש איזה חילוק ביניהם. כמו שיש חילוק בין הדירה שבה דר האדם עצמו לדיר ורפת שבהם נמצאים להבדיל, הבהמות שלו, שנהוג אמנם לחמם את הרפת, וליתן בה מאכל ומשקה עבור הבהמות, אבל לא מעטרים את הרפת עם תכשיטים ודברים מיוחדים כדי שתהיה יפה וכו', מה שאין כן דירת בני אדם יש צורך שתהיה "דירה נאה" שמרחיבה דעתו של אדם¹¹. ומזה צריך להבין, שבשעה שהולך לבנות משכן ומקדש, או משכן ו"מקדש מעט"¹², בית כנסת ובית מדרש, ישיבה וכיוצא בזה, לא די שיהיו כמו הדירה שלו, שאז הרי זה מורה שהוא לא מכיר את החשיבות שלהם עבורו; לא מדובר עבור אחרים, אלא עבורו בעצמו ועבור ילדיו.

לתלמיד
עמ' 5

הוא רוצה בית כנסת יפה לא בשביל להרשים אחרים, אלא בשבילו ובשביל ילדיו. הוא צריך שבית הכנסת יהיה יפה יותר.

הוא צריך להרגיש - ובאופן שיתבטא במעשה באופן הנהגתו שבשביל בית כנסת ובית מדרש, "מקדש מעט", הנה מצד קדושתו ברוחניות, צריך לחפש עבורו "זהב", אף על פי שבביתו מסתפק בכסף או נחושת.

לתלמיד
עמ' 5

ואז יש לו הזדמנות לבטא בחייו היום-יומיים (אפילו בעת השינה), עד ש"ראו כל עמי הארץ", שאצלו העיקר רוחניות וקדושה, והא ראייה, שבשביל זה משתמש בזהב, ואילו בביתו מסתפק בכסף ונחושת וכיוצא בזה; זוהי אמנם דירת בני אדם, להבדיל ממקום שבו נמצאים בעלי חיים, אבל אין זה מגיע לקדושה של בית כנסת ובית מדרש, שגם הם נעשו עבור בני אדם, שבשעה שבאים לשם, אזי נקל יותר להתעלות מחיי היום-יום ולהיות טובים ורוחניים וקדושים יותר.

וכדי שאדם יוכל להראות שהוא בעצמו הכיר בכך, נותנים לו זהב, ויש לו ברירה ובחירה חופשית, וסומכים עליו שינצל את השכל ויבין ש"זהב" ניתן עבור בית המקדש.

מקור 4 ספר שמואל ב', פרק ז', פסוקים א-ג

אנו אכן רואים זאת אצל דוד המלך שלא היה יכול לסבול את העובדה שהוא עצמו גר בבית ארזים, ואילו המשכן מקורה ביריעת עור עראית.

וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ, וְהָ הָנִיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִפֶּלַע אֲיָכִי. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנָּבִיא, "רְאֵה נָא אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים, וְאֶרְוֶן הָאֱלֹקִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הָיִרְעָה". וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל הַמֶּלֶךְ, "כֹּל אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ לֵךְ עֲשֵׂה, כִּי ה' עִמָּךְ".

לתלמיד
עמ' 5

דוד המלך אכן מתחיל בתוכנית לבניית בית מקדש מפואר, שהיה אחד הבניינים המרהיבים ביותר באזור כולו. הוא המחיש את הנקודה עליה אנו מדברים; הבית לה', הוא המקום החשוב ביותר, ולכן ראוי להשתמש שם בכסף וזהב.

12. יחזקאל יא, טז, וראה מגילה כט, א.

11. כדברי הגמרא במסכת ברכות, נז, ב.

ג. עושר שמור לבעליו לרעתו

<< הרבי

לתלמיד
עמ' 6

רצונו של הקב"ה שייראו שמשתמשים בעושר באופן שכלי וטוב, לא כפי שקורה לפעמים חס ושלוש שמישהו נכשל ומשתמש בעושר לרעתו, רחמנא ליצלן, כמו שכתוב¹³ "עושר שמור לבעליו לרעתו", כפי שנזכר לעיל, שרואים בעיני בשר שישנו אדם שאסף הרבה דולרים, וענין זה קשר ואסר אותו וביטל ממנו חיים אנושיים, והדולרים נשארו לשכב בבנק ללא שימוש, כך, שלא היה לו מהם מאומה, כאילו לא היו שייכים אליו כלל; שייכותם היחידה אליו היתה בכך שבגללם לא היתה לו נאמנות לשום אדם, כיון שעל כל צעד ושעל היה יירא שמא פלוני שם עינו על כספו, ומה יהיה אם יגלו שהוא זה שיש לו חשבון בנק פלוני וכו', עם כל הקשיים שהיו לו בחיים כפשוטם.

באותם ימים נפטר מר הווארד יוז, אחד האנשים העשירים והמסתוריים ביותר בהיסטוריה של ארצות הברית. הוא נולד ב-1905 וצבר את הונו מתעשיית התעופה, הנפט והקולנוע. למרות עושרו העצום, שנאמד במיליארדי דולרים, חייו האישיים היו רצופים בטרגדיה ובדידות.

בשנותיו האחרונות, מצבו הנפשי הידרדר באופן קיצוני. הוא פיתח הפרעה טורדנית-כפייתית (OCD) חמורה, ופרנויה עמוקה, והוא סירב לצאת מחדרו.

כשנפטר ב-1976, הוא היה בודד לחלוטין. למרות שהיה נשוי בעברו, לא היו לו ילדים והוא לא השאיר אחריו יורשים. חלק ניכר מהונו העצום הועבר לממשלת ארצות הברית בצורת מיסים על העיזבון.

הרבי השתמש בסיפורו הטרגי של יוז כדי להמחיש מסר על היחס בין עושר חומרי לאושר אמיתי. עושר בפני עצמו, לא רק שאינו ערובה לשמחה, אלא עלול להפוך למקור של סבל וצער. במקרה של יוז, העושר העצום שצבר לא הביא לו שמחה או סיפוק, אלא דווקא העמיק את בדידותו ותרם להתדרדרות מצבו הנפשי. הרבי השתמש בדוגמה זו כדי להדגיש את החשיבות של שימוש נכון בעושר חומרי, תוך שמירה על ערכים רוחניים ואנושיים.

ומוסיפים לומר לו: אל תחשוב שזהו ענין שקשור עם גלות, ולפני זה לא היה מעולם כזה ניסיון, ובמילא הרי זה סימן שאין זה ניסיון, ואם כן, איך יכולים לדרוש זאת ממנו? - כיון שאין זה קשור דווקא עם גלות, אלא קשור עם היצר הרע, והא ראייה, שהראשון שעליו נאמר "עושר שמור לבעליו לרעתו" - הרי זה קורח¹⁴, שעליו אומרים ש"פיקח היה"¹⁵, כך, שבכל שאר העניינים היה "יהודי פיקח", וידע ללמוד, והיה יכול להתווכח ולטעון על פי שולחן ערוך, והקב"ה נתן לו עושר עצום, בחשבו שמצד פיקחותו ויכולתו ללמוד וכו', ינצל זאת באופן טוב; אבל מצד זה שניתנה לו בחירה - נעשה מזה "עושר שמור לבעליו לרעתו".

מקור 5 תלמוד בבלי, מסכת פסחים, דף קי"ט עמוד א'

"עושר שמור לבעליו לרעתו", אמר רבי שמעון בן לקיש: זו עשרו של קרח.

לתלמיד
עמ' 6

קורח היה העשיר הראשון בהיסטוריה היהודית, ועליו הוטבע הביטוי "עשיר כקורח". מלבד זאת, היה קורח תלמיד חכם גדול ומיוחס, אך עושרו הביאו לעזות פנים שגרמה לו לחלוק על משה רבינו. סופו ידוע לכולנו.

15. פרש"י קרח טז, ז.

13. קהלת ה, יב.

14. פסחים קיט, א. ושי"נ.

עסוק במילוי השליחות

לתלמיד
עמ' 6

והטעם שמספרים לנו זאת - כי לכאורה הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה" לא רוצים לדבר¹⁶, ועל אחת כמה וכמה בנוגע לאדם, ועל אחת כמה וכמה יהודי, ועל אחת כמה וכמה מיוחס, ועל אחת כמה וכמה על פי המבואר בקבלה¹⁷ שנשמתו היתה ונשארה בדרגא נעלית ביותר, והראיה, ש"בני קרח לא מתו"¹⁸, ומזה יצאו כמה מזמורים בתהלים¹⁹ שמזכירים שהם קשורים עם קרח - הרי זה כדי שנדע גודל הניסיון שיש בזה:

יכול מישהו לחשוב, שהוא אדם פיקח, ולמד תורה, ויתכן שלומד גם עתה, ואף על פי כן נראה לו שעליו לנצל את הכסף עבור צרכיו האישיים, ואת שאר הכסף להשאיר מונח בבנק, וליתן לצדקה רק חלק קטן, על כל פנים קטן בערך מה שביכולתו ליתן; וטוען שאין מה לחשוש בו, שהרי הוא מתפלל שלש פעמים ביום, ויודע ללמוד, ומחנך את ילדיו כראוי, ואם כן, איך יתכן שיטעה בחשבון.

ועל זה מספרת התורה: היה תלמיד חכם גדול יותר ממנו, גביר גדול יותר ממנו, ומיוחס גדול יותר ממנו, עם כל המעלות שהיו לקרח, ואף על פי כן היתה היכולת ל"עושר שמור לבעליו לרעתו".

למי שיך הכסף

לתלמיד
עמ' 7

איך יתכן הדבר? - מפורש בפסוק עצמו התירוץ: "לבעליו" הוא השלה את עצמו שהוא בעל הבית על הכסף, וכיון שכן, הנה חצי שותף הוא היצר טוב, וחצי שותף הוא היצר שמצד השני, כך, שלפעמים מצליח זה ולפעמים מצליח השני.

ובכן: עליו לדעת שלא הוא בעל הבית על הכסף; הוא שליח של הקב"ה שבחר בו ונתן לו כך וכך כסף כדי שיזכה לבנות יהדות במקומות שונים ובאופנים שונים, ואז מחשיב את עצמו - כפי שהאמת היא - לא בתור "בעליו" של הכסף, אלא בתור שליח של הקב"ה, ש"לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות"²⁰, והרי אין כוונת הקב"ה לכסף וזהב שנמצא ב"רקיע השביעי", אלא "לי הכסף ולי הזהב" שנמצא כאן בעולם בפשטות אצל כל אדם שחי בעולם, שבעל הבית האמיתי על זה הוא "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות".

העובדה שהאדם חושב שהוא הבעלים של הכסף, היא זו שמדרדרת אותו לשאול תחתית. עליו לזכור שהכסף הוא של ה', וה' נתן לו את הכסף כדי שיעשה בו דברים טובים.

ומה שהכסף נמצא בכיס שלו - הרי זה לפי שהקב"ה בחר בו בתור שליח לילך בשליחותו של הקב"ה ליתן צדקה וגמילות חסדים, ולהשתמש בכסף, "זהב וכסף ונחושת", לבנות "משכן שנקרא מקדש"²¹ להקב"ה; ואז אומר לו הקב"ה, שהזכות שלו היא כאילו הוא היה בעל הבית האמיתי, בדוגמת הענין של "היין לבעליו, התודה למשקהו"²² ויתירה מזה בנדון דידן, כיון שניתנה לו בחירה²³.

משיחת י"א ניסן ה'תשל"ו, בלתי מוגה

תורת מנחם-התוועדות כרך פ"ג, עמוד 500 ואילך

19. מזמור מב ואילך. עג ואילך.

20. חגי ב. ח.

21. עירובין ב. א. וש"נ.

22. ב"ק צב. ב.

23. כפי שהצמח צדק מאריך בספר המצוות, דרך מצוותיך, מצות מילה פ"ג (ו, ב).

16. ב"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א.

17. ראה שער הגלגלים הקדמה לג-לה. ועוד. וראה גם לקו"ת קרח נד, סע"א

ואילך. אוה"ת ר"פ קרח. ביאורו להצ"צ תזריע ע' שמ ואילך. יהל אור צ' שלה.

לקו"ש ח"ח ע' 187. וש"נ.

18. פינחס כו, יא.

במשך כמאה וחמישים שנה, הסתדרו אלפי משפחות יהודים במאות כפרים, ישובים, קיבוצים ופרשות דרכים, בפלכי פודוליה, וואהלין ובסרביה. מהם היו בעלי אחוזות גדולות ומחזיקי בתי ריחיים גדולים, גני ירקות ונטיעות טבק וענבים, מהם בעלי רכוש בינוני, ומהם עניים.

בשנת תרי"ט, נתנו בעלי האחוזות האינם-יהודים את עיניהם בבעלי האחוזות היהודים, וביאו את דיבתם רעה לפני שר השרים באודסה – פלומברג, וידרשו ממנו להוציא חוקים מגבילים אדמיניסטרטיביים, שביד השלטון המקומי לעשות כחפצו, בלי טעם ונימוק נגד בעלי האחוזות היהודים...

סגן שר השרים הצורר קלימאוו מזמן לזמן נתן פקודות מיוחדות בנימוקים שונים, להגדיל את המס על בעלי האחוזות. מבעלי האחוזות הגויים העלים עין, ומהיהודים תבע בכל תוקף הדין. בעלי האחוזות העשירים, אף שבמידה ידועה גם בהם נגע דבר המס, אבל כאין היה נגד הרווחים הגדולים שהרוויחו. לא כן הבינונים והעניים, שלהם הציק המס מאוד מאוד, ומשנה לשנה הלכו הלך ודל. עד שבשנת תרכ"ח, הרבה מאוד, וביותר במחוזות קאלאראש ובענדרי, באו עד משבר, כי לא יכלו לשלם את המס שהתקבץ במשך כשנתיים. ולבד זאת שעמדו להיות מגורשים מנחלותיהם, היו צפויים לעונשי מאסר וכדומה בקנסות גדולים.

הרבי מהר"ש שהיה ראש עסקני הכלל בדורו התעניין במצבם ויבקש לעזור להם. כשנסע הרבי מהר"ש ממריענבאד בתחילת אלול תרכ"ח לביתו לליובאוויטש, נסע דרך העיר אודסה בכוונה לערוך מגבית לטובתם באודסה ובקשינוב. עשירי אודסה התעוררו בהתעוררות טובה וינדבו סכומים הגונים. לא כן עשירי קשינוב, שלא התעוררו בהתעוררות הראויה.

באחת משיחות הקודש שהואיל הרבי מהר"ש לשוחח בהתוועדות עם עשירי קשינוב, אמר, "הקב"ה ברא את עולמו וברואיו בסוד משפיע ומקבל. השמים והארץ. השמים משפיעים גשמי ברכה, והארץ מקבלת. גם בצמחים, יש משפיע ומקבל. וכן בבני אדם, יש עשירים משפיעים, ועניים מקבלים. העשירים צריכים לתת והעניים צריכים לקבל. והקב"ה גוזר מי יהיה העשיר המשפיע, ומי יהיה העני המקבל.

"אבל העני טוען, 'הן אמת – ריבוננו של עולם – בראת עולמך בסוד משפיע ומקבל, אבל מפני מה צריך אני להיות העני והמקבל, ואחר יהיה העשיר המשפיע? ומפני מה לא אחיה אני העשיר המשפיע, ואחר יהיה העני המקבל? ומפני מה אני דווקא סובל ייסורי עניות, בשביל שיתקיים העשיר בעשירותו?' וזהו שכתוב: 'תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו'. תפלה לעני כי יעטוף, בטענתו מפני מה צריך הוא דווקא לסבול ייסורי עניות, כדי שהעשיר יתקיים בעשירותו. הרי הרבה שלוחים למקום להעשיר איש ולהצליחו, ומפני מה הצלחת העשיר ועשירותו באה בסיבת שפיכות דמו ועינויו?"

שיחה קדושה זו, לא זו בלבד שפתחה לב עשירי קשינוב ונדבו סכומים הגונים, ובאותה מגבית מעשירי אודסה וקשינוב חלצו את בעלי האחוזות הבינונים והעניים מן המיצר והעמידום בקרן של פרנסה, אלא עוד זאת השיחה פרשה כנפיה בכל מרחבי המדינה. ובכל עיר ועיר אשר דבר השיחה מגיע, מאיר אור בדרכי הנהגת העשירים להבין שורש דבר גזירת ההשגחה העליונה.

וכל איש ואשה בישראל שה' יתברך ברכם בלחם ובגד ללבוש, הכירו בטובה שעשה ה' הטוב אתם, ויגישו תודה לה' בהושיטם יד עזרה לאחיהם העניים כל אחד ואחת כפי יכולתם, בעין יפה ובאהבת אחים.

סיפור זה, הוא סיפור ידוע ומכונן בחב"ד. במהלך ההתרחשות, הרבי מהר"ש בעצם הזכיר לאותם עשירים, שהכסף אינו שלהם, אלא שניתן להם בידי הקב"ה בשביל לעשות בו את הדבר הנכון. וכאשר הגביר נזכר בכך, הוא בדרך ממילא מסתכל על הכל בצורה אחרת ונכונה.

נקודות מפתח

- **לתלמיד עמ' 8**
בברית בין הבתרים הבטיח ה' לאברהם שצאצאיו יגלו למצרים, אך יצאו משם עם רכוש גדול.
- במכת חושך, אלוקים מפציר במשה שיזרז את בני ישראל לשאול מהמצרים כלי זהב וכסף, כדי לקיים את ההבטחה לאברהם במלואה.
- **שואל הרבי:** מדוע מלכתחילה ה' הבטיח לאברהם שבני ישראל יצאו מהגלות עם עושר רב? הרי במדבר לא היה להם צורך בכסף, שכן כל צורכיהם סופקו משמיים!
- **הרבי מסביר:** באמצעות בניית המשכן ביטאו בני ישראל שסדר העדיפות שלהם ברור – הדבר החשוב, ולכן המושקע ביותר והיפה ביותר, הוא מקום קדושה ורוחניות, ולכן דווקא אותו הם בנו בכסף וזהב ובחומרים היפים ביותר. לכן ציווה ה' לאסוף רכוש רב ממצרים, כדי שינוצל לקדושה בבניית המשכן והשראת השכינה במדבר.
- **לתלמיד עמ' 9**
כשאדם משקיע ומוודא שבית הכנסת יהיה יפה יותר מאשר ביתו שלו, הוא מעביר מסר חינוכי לילדיו ולכל הסביבה, שמה שחשוב לו בחיים, זה הרוחניות והקדושה.
- לעיתים קורה שעושר רב, מוביל את בעליו לחיים רעים. כמו העשיר יוז שנתפס לחרדות, ו(להבדיל) כמו קורח, שמרוב עשרו העיז ללחום נגד משה, ולבסוף נבלע באדמה.
- על האדם לזכור, שהכסף שייך לה', וזה הופקד בידי בכדי לממש את רצון ה' בעולם.

ציצה לדרך

- **לתלמיד עמ' 9**
עלינו לבחון את סדר העדיפות שלנו כאשר אנו נדרשים לענייני קדושה כגון השקעה במזוזה מהודרת או מצה שמורה לליל הסדר, לצד השקעה בבתי הכנסת ומוסדות יהודיים. יש לזכור שהכסף ניתן לנו מאת ה', והוא נועד בראש ובראשונה למטרות רוחניות. עלינו להקדיש לכך את מלוא החשיבות על פני צרכים אישיים חשובים פחות.